

Innspill til dyrevelferdsmeldingen fra faggruppe etologi og husdyrmiljø på vegne av Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, fakultet for Biovit ved NMBU.

1. Generelle betraktninger

Selv om de fleste er enige i at dyrevelferd er mental, fysiologisk og fysisk tilstand hos et individ i forsøk på å mestre miljømessige utfordringer, så er tilnærmingen og forståelsen av dyrevelferd ulik verden over og i ulike miljøer. Stressmestring har ulike faser som går fra et individs gjenkjennelse av trussel om avvik fra likevekt og tidlige atferdsmessige og fysiologiske endringer til at et individ ikke lengre takler utfordringene og kommer inn i en prepatologisk eller patologisk tilstand der sykdom oppstår og biologisk funksjon er sterkt redusert. Forskning på dyrevelferd handler om å dokumentere dyrs grunnleggende behov både atferdsmessig og fysiologisk, hvilke egenskaper de ulike arter og individene har, og på en systematisk måte finne fram til mer optimaliserte løsninger som bedrer husdyras levevilkår. Vi har per dags dato nok kunnskap om de fleste husdyrarter gjennom deres livssyklus til å kunne utvikle et mer optimalisert (i forhold til dyrevelferd og bærekraft) husdyrhold enn vi har i dag. Forskere som jobber med dyrevelferd, har en viktig rolle i å levere dokumenterte fakta blant annet om dyrs behov og miljøkrav. Det er derfor viktig at politikere henter inn kunnskap fra vårt fagmiljø, som jobber aktivt med å dokumentere hvilket miljø som gir best mulig velferd, men samtidig sikrer en levedyktig produksjon (økonomisk bærekraft).

Fra vår forskning på flere husdyrarter, ser vi helt klart at det er et behov for å skape et husdyrmiljø som tilbyr mer plass, men kanskje i enda større grad skape mer varierte og stimulerende miljøer der dyrene har større valgmuligheter og der man tar større hensyn til individuell variasjon. Miljøberikelse som i større grad kan aktivisere dyrene medfører positive effekter for mental tilstand, samt resulterer i færre atferdsproblemer og forbedrer kognitive egenskaper som læringsevne og hukommelse. Likevel er det viktig å påpeke at med for liten plass til å utføre atferder de er sterkt motiverte for, vil man heller ikke oppnå de positive effektene av å tilføre miljøberikelse. Alle faser av produksjonen bør følges tett opp hvis vi ønsker å sikre en dyrevennlig og bærekraftig husdyrproduksjon. Vil man prøve å unngå for store investeringer, bør man ved fremtidige nybygg undersøke muligheten for enklere driftsløsninger hvor større grupper av dyr går sammen på et større totalareal, og at

flere dyreslag kan få tilgang på uteområder der forutsetningene ligger til stede. Større bruk av uteareal kan bety andre helsemessige og smittevernmessige utfordringer, men dette bør ikke være til hinder for at man utvikler mer optimaliserte løsninger for framtida både med tanke på dyrevelferd, økonomisk, miljømessig og sosial bærekraft. Det er ingenting i veien for å skape et variert og stimulerende innemiljø som i stor grad kan dekke dyrs behov, men med et økende krav om plass og stimulering, kan dette innebære altfor store investeringer for at husdyrproduksjonen kan bli økonomisk bærekraftig. Implementering av enkle driftsløsninger og utearealer kan være krevende, men utvidelse av eksisterende bygningsmasse eller nybygg vil ofte kreve altfor store investeringer i forhold til lønnsomhet, og derfor medføre at unge arvtagere skremmes bort fra næringene.

Vi ser at de nåværende forskrifter og retningslinjer ikke er tilstrekkelig oppdaterte i forhold til kunnskap fra forskningen, samt at detaljeringsnivå i retningslinjer osv. er ulikt for de ulike artene. Et tydeligere og mer standardisert regelverk basert på kunnskap fra forskningen er en god start for å heve velferdsnivået i norske besetninger. Vi ser også at matproduksjon og husdyrhold har hatt for lav status i det norske samfunnet, hvor flere bønder opplever at de har et ensomt yrke, med relativ lav lønnsomhet og hvor framtidsutsiktene for de neste generasjoner ikke nødvendigvis er gode dersom man ikke tar grep. Vi bør derfor også ha søkelys på tiltak som kan støtte de dyreansvarlige på en best mulig måte, ettersom dårlig velferd hos den norske bonden også vil påvirke dyrevelferden. Veiledende og stimulerende tiltak på grasrotplan bør derfor tillegges stor vekt.

Slik vi ser det er det velferdsmessige utfordringer i alle husdyrproduksjoner både på land og i vann, og det er i grunn ikke noen spesielle næringer som utmerker seg i så måte. Derfor så vil vi i denne omgang komme med eksempler på ulike utfordringer fra forskjellige arter og produksjoner.

2. Produksjonsdyr

2.1 Landlevende produksjonsdyr

I henhold til Forskrift om hold av storfe skal driftsmåter legges til rette for å gi storfe gode muligheter for fri bevegelse, mosjon og naturlig atferd. Det er videre spesifisert at storfe skal sikres mulighet for fri bevegelse og mosjon på beite i minimum 8 uker i løpet av sommerhalvåret. Dette er viktig for dyrevelferden, men vi har ikke gode data for i hvor stor

grad dette gjennomføres i norske storfebesetninger. Kyr skal videre ha tilgang på liggeplasser med mykt underlag og tett golv. For kviger med mer enn 2 måneder igjen til kalving og okser er det imidlertid ikke et slikt krav. I mange besetninger holdes disse dyregruppene i spaltegulvbinger og gjerne med høy dyretetthet, noe som ikke er i tråd med god dyrevelferd. Generelt har også oppstalling av hanndyrpopulasjonen av storfe, gris, sau, og geit vært et glemt kapittel i norsk husdyrhold. I norsk melkeproduksjon både på ku og geit er det en etablert praksis å skille mor og avkom rett etter fødsel. Først de senere år er det flere som har begynt å sette spørsmålstejn ved denne praksisen. Det er gjennomført noen forsøk der ku og kalv holdes sammen for en periode, men her er det behov for mer kunnskap blant annet til å utvikle systemer som kan fungere i en kommersiell produksjon.

Intensive produksjoner som slaktekylling, kalkun, høns i eggproduksjon samt slaktegris må utfordres til å redusere dyretetthet, samt at det bør gjøres tiltak for økt miljøberikelse som gir et mer variert og stimulerende miljø. Tilgang til uteområder bør også vurderes her, og settes i sammenheng med nye bærekraftige løsninger og produksjonsformer for framtida. Likevel er det viktig å påpeke at dette ikke bare gjelder de mest intense produksjonene. Selv om sau og geit er på beite i kanskje 3 måneder av året, så står dette i sterk kontrast til det i mange tilfeller meget ensformige innemiljøet som de blir oppstallet i de fleste måneder av året, hvor dyretettheten er høyere i norske besetninger enn flere andre land i Europa, og hvor det ofte er kun fullspaltegolv. Sau og geit har som oftest ikke tilgang til uteområder gjennom vinteren, og de mest tradisjonelle oppstallingsformene innebærer derfor et meget ensformig miljø med stor dyretetthet. For sau og geit finnes det en generell og felles velferdsforskrift, men denne inneholder ingen kravspesifikasjoner med tanke på areal per dyr eller spesifikasjoner på utforming av liggeareal etc. Det eksisterer per dags dato ingen retningslinjer for hold av sau og geit i Norge, og vår forskning viser at disse to artene er så forskjellige at det ikke gir mening å lage en felles forskrift eller retningslinjer for disse. Selv om det er positivt at dyr får gå på beite om sommeren så bør det også understrekes at det fortsatt er velferdsmessige utfordringer med tanke på tap av avkom og skader, og det er derfor nødvendig med teknologi som sikrer et bedre tilsyn av beitedyr.

Vi har dokumentert at det gir velferdsmessige fordeler å holde husdyr i større grupper, forutsatt et økt totalareal, og at de ulike funksjoner eller ressurser i miljøet er organisert på en

slik måte at det minimerer konkurranse og stimulerer til en god dyreflyt og bevegelse i systemet. Løsdriftssystemer hvor dyrene selv betjener de fleste funksjoner og hvor vi har en optimal fordeling av spise, drikke, aktivitet, -og hvileområder som samsvarer med artens behov og sosiale dynamikk er ønskelig. Dette kan oppnås innendørs, men kan med fordel innebære tilgang til uteområder ettersom det i noen tilfeller både kan være enklere og billigere. Det er viktig at framtidige løsninger innebærer at røkter eller bonde bruker mindre tid på rengjøring av binger etc. og heller får mer tid til å innsisere dyrene.

Også forskriften for hold av gris er meget utdatert på mange punkter i forhold til det vi har dokumentert gjennom forskning. For at eksempelvis en fødebinge skal kunne bli funksjonell må den være langt større enn det forskriftene tilsier blant annet fordi purkene også gjennom avlen har blitt langt større, tyngre og lengre – og ikke minst: de har store kull. Når det er sagt er det vanlig praksis å bygge fødebinger som er langt større enn det som er spesifisert i forskriften. Forskriften er heller ikke god nok når det gjelder fiksering av dyr, og det praktiseres fortsatt fiksering av purker enkelte steder. Dette skyldes i stor grad dårlige formuleringer i forskriften. Selv om majoriteten av norske slaktegrisbesetninger i gjennomsnitt ligger godt over kravet i forskriftene når det gjelder areal per dyr, så er kravspesifikasjonene i forskriften per dags dato for lave, og for høy dyretetthet har i våre forsøk vist seg å skape problematferder som aggresjon og halebiting, samt at en høy forekomst av halebiting viser seg å redusere daglig tilvekst. Ved høy dyretetthet øker også bevegelsesproblemer i større grad utover i slaktegrisperioden. For slaktekylling og gris skyldes beinproblemer i stor grad at de har for rask vekst, men også underlag og oppstallingsforhold har betydning her.

Overvåkingssystemer som hjelper bonden med å få en oversikt selv når han/hun ikke er til stede i fjøset, er et godt tiltak for å oppnå bedre dyrevelferd. Vi må huske på hvem som til syvende og sist sitter med ansvaret for at dyr har en god velferd, og derfor er det også viktig at den som skal stelle dyrene har et godt arbeidsmiljø og en rasjonell drift. Når det gjelder bondens eller røkterens ansvar overfor dyrene, er det viktig å forstå de grunnleggende mekanismene som stimulerer til god atferd mot dyr. Klare regler er viktig, men når det er sagt vet vi at økonomi, framtidsutsikter, tilbakemelding og sosial tilhørighet er av stor betydning for god menneskelig atferd. Det har blitt gjennomført mange kurs i dyrevelferd og laget

mange kursopplegg for å øke kunnskap om positiv håndtering av dyr, og det er vel ingen andre land i verden som har hatt så stort engasjement fra næringene i så måte. Vi har også en bedre kontroll i Norge enn de fleste andre EU-land. Likevel har ikke våre kontrollinstanser nok kapasitet til å sikre god dyrevelferd og unngå dyretragedier, ettersom de grunnleggende mekanismene for god atferd mot dyr ikke blir fulgt opp i tilstrekkelig grad. Det er behov for å i større grad å sette søkelyset mot arbeidsmiljø og livskvalitet hos dyreansvarlige, og i mindre grad effektivitet i arbeidet. Det er her vi får en klar sammenheng mellom menneskers velferd og dyrs livskvalitet (jfr. «one welfare konseptet»). Dataregistre over helse og produksjon i Norge er gode og innsamling av data er helt essensielt, men antall plattformer og programmer som bonden skal registrerer dataene sine i er ofte for mange og dette skyldes at de ulike aktørene i husdyrnæringen er for lite samkjørte, og har for mye fokus på kontroll i stedet for å sette bondens eller røkters motivasjon og behov i sentrum.

Hvis man skal løse problemer med dårlig dyrestell og løfte velferdsnivået for norske produksjonsdyr uavhengig av art så må flere konkrete tiltak gjøres:

1. Det bør gjennomføres flere tilsyn på gårdene. Dette krever team med tverrfaglig kompetanse ettersom dyrevelferd ikke er en ren disiplin. Merking og teknologi som muliggjør oppfølging av enkeltindivider og fra gård til slakt, vil bli viktig for flere arters velferd framover, samt at man på denne måten også kan fremme produktkvalitet.
2. Det er behov for utvikling av digitale verktøy og mer standardiserte dataregistre som omfatter både produksjon, helse og velferds- data, og som muliggjør lettere overvåking av velferd for bonden selv, for rådgivere, veterinærer, samt tilsynsmyndigheter slik at den manglende kapasiteten som nå eksisterer kan bedres. Det er viktig at dette blir et godt verktøy først og fremst for bonden selv, men også for fagkompetente personer ellers i produksjonskjeden.
3. Bønder som ønsker å satse på mer fremtidsrettede og bærekraftige løsninger, bør i større grad stimuleres økonomisk (gjennom gårdsinitiativ-prosjekter), og landbruket trenger mer enn noen gang gode pionerer som dermed kan gå foran å bane vei for andre. Dette bør prioriteres sterkt framover.
4. Mer oppmerksomhet og forskning rundt positiv velferd i stedet for bare å fokusere på hvordan vi kan unngå negativ miljøpåvirkning og bruke negative velferdsindikatorer

blir viktig for å stimulere utviklingen av dyrevennlige og bærekraftige systemer framover.

5. Det er behov for å implementere incentiver som reduserer miljømessige fotavtrykk fra husdyrproduksjonen. Dette må imidlertid ikke gå på bekostning av dyrevelferd, og her er det viktig å ha et sterkt regelverk og tydelige retningslinjer for hold av dyr. Det er også viktig at man hele tiden tydeliggjør hvor dyrevelferd kommer inn i de ulike bærekraftsmålene, når de kommer i konflikt, og når det ene hensynet stimulerer og forsterker det andre.
6. Selv om avlsarbeidet i Norge på de ulike arter bærer preg av å ha et stort spekter av egenskaper i avlsmålet samt legge vekt på å skape robuste dyr, ser vi fortsatt eksempler på at seleksjon for økt produksjonsintensitet gir negative konsekvenser for dyrevelferd, og er hittil derfor for dårlig belyst. Dette skjer ved økt reproduktiv innsats (større og flere egg, store kull hos gris, og høy melkeytelse for ku, og for rask vekst hos broilere, slaktegris og oppdrettsfisk), og resulterer i økt dødelighet, flere helse og atferdsproblemer (for eksempel beinproblemer hos høns og gris, og hjerte problemer hos kylling og laks). Det er derfor et behov for å i større grad kontrollere, dokumentere og sette grenser for avl som fokuserer på økt ytelse, og at man har et tettere samarbeid mellom avlsforskere og velferdsforskere innenfor dette feltet.
7. Det bør generelt bli et langt tettere samarbeid mellom Mattilsynet, forskningsmiljøer og husdyrorganisasjonene i å oppnå god dyrevelferd og bærekraftige løsninger, og politikere bør legge til rette for dette slik at eventuelle framskritt raskere kommer dyrene og bøndene til gode. Felles mål, åpenhet og transparente prosesser er en viktig forutsetning for raske framskritt mens konkurrerende tiltak bremser framgang.
8. Det bør gjøres en full gjennomgang av kvalitet av dyretransport, samt oppstilling og rutiner på norske slakterier. Video-overvåking på norske slakterier på lik linje med det vi ser Scan gjør i Sverige er et viktig tiltak, men forutsett at det kun er fagkompetente folk som har tilgang til disse videoene.

2.2 Oppdrettsfisk

Historisk sett har velferdsarbeidet på landlevende husdyr i stor grad handlet om fysiske, helse relaterte velferdsindikatorer. Likevel har vi etter hvert forstått at de tidlige atferdsmessige signalene er minst like viktige fordi de er umiddelbare og lett synlige

reaksjoner på avvik fra dyrets likevekt, noe som gjør at vi kan jobbe forebyggende i stedet for å gjennomføre tiltak etter at den biologiske funksjonen er sterkt nedsatt. Derfor ser vi også et behov for at man i oppdrettsnæringen også fokuserer på atferdsmessige endringer og signaler hos fisken ved ulik miljøpåvirkning. Atferdsrespons er umiddelbare, ærlige signaler om dyrets tilstand, og forutsatt at man kjenner arten, kan man bruke dette til både å vurdere miljøeffekter samt for eksempel bieffekter ved seleksjon for produksjonsegenskaper. En bedre forståelse av fiskens atferd og atferdsbehov som grunnlag for utforming av miljø er nødvendig.

Det har blitt utviklet mange ulike velferdsprotokoller på husdyr verden over og for mange arter. Dette er fordi det er mange aktører i forskningen og flere miljøer med ulike interesser i næringene, men det som helt klart hadde kommet dyrene raskere til gode er at man kan utvikle standardiserte velferdsprotokoller som kan benyttes i praksis verden over samt at man sammen med produksjonsvariabler samler årlige, statistiske data på velferdsindikatorer for å holde øye med utviklingen over tid. Her håper vi at havbruksnæringen kan lære av utviklingen på landlevende husdyr slik at resultatene raskere kan komme fisken til gode enn hva som tilfellet har vært på husdyr.

Norsk havbruk skal stå for verdens mest miljøvennlige produksjon av sunn mat. Begrepene «bærekraftig» og «produktkvalitet» innebærer også dyrets livskvalitet eller velferd fra befruktning til slakt. Dette omfatter derfor også den prenatal perioden. Vi har flere eksempler på at prenatalt stress kan påvirke både atferd, stressmestring, asymmetrier og deformiteter hos husdyr inklusive fisk. Kompromisser som må inngås for å sikre god produktivitet, men samtidig i størst mulig grad ta hensyn til dyrevelferd, blir derfor en viktig etisk debatt framover.

Et eksempel på en overordnet problemstilling hvor produktivitet, økonomi og velferd går hånd i hånd, er å jobbe for å redusere dødelighet og skader i de ulike produksjonsfasene hos oppdrettslaks i Norge – samt undersøke predisponerende faktorer i produksjonssystemene og ved ulike ledd i produksjonen ute i felt. Dette vil gi mulighet for å lage en del hypoteser om årsakssammenhenger som kan testes ut eksperimentelt i mindre skala. Dødelighet av laks i merder i siste ledd av produksjonen har for enkelte norske anlegg vært høy mens andre klarer å holde en lav dødelighet. Hva er årsakene til dette og hvorfor har vi regionale forskjeller?

Reduksjon i dødelighet er et viktig dyrevelferdstiltak, men bedrer også økonomien i produksjonen. For eksempel er det mindre variasjon i dødelighet i skotske oppdrettsanlegg enn i norske. Et annet viktig tema er håndterbarhet, stress og seleksjon, tetthet og miljøberikelse i lukkede enheter og hvilke effekter dette har på atferd, velferd og vekst.

I våre landlevende husdyrpopulasjoner har vi jobbet med stimulering og miljøberikelse i flere år og funnet mange positive effekter av dette både på velferd og produksjon, mens på fisk har ikke dette vært reist som et viktig tema ennå innenfor næringens prioriterte områder.

Artsrelevant miljøberikelse krever naturlig nok at man kjenner til grunnleggende atferdsbehov i de ulike fasene av livet hos oppdrettsfisk. Luseproblematikken og tap av renseskjell er fortsatt en stor velferdsutfordring i norsk fiskeoppdrett, og spørsmålet om anlegg i sjø kontra landbasert oppdrett er fortsatt et tema som diskuteres i stor grad. Fordelen med sjøbaserte anlegg er at det er lettere å tilby fisken nok plass og et mer variert miljø, og at man med fordel kan bruke de naturlige bevegelsene i vannmassene langs kysten. Dette gir god vanngjennomstrømning og gjør det enklere å sikre fisken vann av god kvalitet med gunstig temperatur. Likevel er det større risiko for rømning, åpne merder gir eksponering for lakselus, andre organismer og smittestoffer. Landbaserte anlegg fjerner luseproblematikken, men reiser nye velferdsutfordringer. Flytting og transport av fisk fra et miljø til et annet gir også store velferdsutfordringer, hvor man ser at oppsuging og oppsamling av fisk for eksempel fra merdene medfører en stor stressbelastning. En bedre forståelse av fiskens atferd og atferdsbehov som grunnlag for utforming av miljø er nødvendig. Det er også viktig å skape kunnskap om fisketetthet og miljøberikelse i lukkede enheter og hvilke effekter dette har på atferd, velferd og vekst. Håndterbarhet, stresspåvirkning og seleksjon er andre viktige temaer og belyse, samt hvordan man kan måle positiv velferd hos fisk.

Laks og ørret har i utgangspunktet sosialt komplekse liv og kommuniserer gjennom mange kommunikasjonskanaler, har relativt avanserte kognitive egenskaper, er utforskende av natur og har evne til samarbeid og lære ved å observere andre artsfrender. Vi vet likevel altfor lite om disse grunnleggende egenskapene, hvordan de blir påvirket av seleksjon for økt produksjonseffektivitet og enda mindre om hvordan vi kan legge til rette for at deres kvalitative opplevelse av verden passer inn i et begrenset oppdrettsanlegg i de ulike fasene av fiskens liv som omfatter både ferskvann og saltvann. Har laksen en oppfattelse av tid eller forventninger om fremtidige hendelser? Vi vet kort sagt altfor lite om disse egenskapene og de

grunnleggende atferdsbehovene til at vi kan designe et oppdrettsmiljø som sikrer god dyrevelferd. Her er det derfor et sterkt behov for grunnforskning. I motsetning til fysiske velferdsindikatorer knyttet til skader og helse, er det behov for å finne gode atferdsmessige indikatorer og metoder for å kvantifisere atferd. Med dagens videoteknologi og digitale verktøy er det større mulighet for å følge enkeltindivider samt få mer detaljert informasjon om fiskens signaler og kommunikasjon. Det er nettopp disse som også kan gi oss verdifull informasjon om individets tilstand. Teknologi som muliggjør videoovervåking og automatisert innsamling av data vil komme til å bli viktig også i norsk fiskeoppdrett.

3. Sports-og familedyr (hund, katt og hest)

3.1 Hund og katt

I den seinere tid har det vært mye oppmerksomhet rundt negative effekter ved hundeavl på helse og velferd. Det har også vært rettsak knyttet til noen av de kortsnutede hunderasene som har betydelige pusteproblemer, luftveislidelser og nedsatt funksjon som følge av avlen. Fokuset har likevel begrenset seg til noen få raser og det er fortsatt et sterkt behov for å regulere hundeavl i større grad, sørge for at de som er ansvarlige for avlen i Norge har nødvendig sertifisering, slik at ikke hvem som helst kan sette i gang utstrakt avl og salg av hunder som har dårlig helse, velferd eller som viser tydelige atferdsproblemer. Slik situasjonen er nå i hundemarkedet, kan hvem som helst sette i gang avl og det er ingen kontroll på tilstanden til avlsdyrene eller valper som blir solgt på det åpne marked. I tillegg er det utstrakt kryssningsavl vesentlig av små hunderaser, hvor helse og velferd på avlsdyrene ikke er undersøkt eller kontrollert på en god måte. Jamfør utkastet på forskrift om avl på hund, så er det stort mangel på kompetansekrav til avlsorganisasjoner som skal veilede og hjelpe oppdrettere med avlsplaner og annen dokumentasjon. Det er nevnes heller ingen ting om etablering av databaser for registrering av helse- og adferdstrekk. Videre må mentalitet vektlegges sterkere både innenfor avl og velferd, ettersom en mentalt trygg hund vil ha bedre velferd enn en nervøs hund.

Hundeeiere har ulike forutsetninger for sitt hundehold, og dette medfører også en del samfunnsmessige problemer med hund. Blant annet er det en utstrakt omplassering av hunder, som skaper en økning av atferdsproblemer. Og det er en utstrakt bruk- og kast

mentalitet blant hundeeiere. Dette ser vi på kanaler som Finn.no, hvor det omsettes hundrevis av hunder daglig og hvor flere av hundene blir omplassert i nye hjem gjentatte ganger.

Både for hunder og katter er det et behov for etablering av sentrale mottak/rehabilitering og omplasseringssentre hvor man kan kontrollere helsetilstand og velferd hos individer som blir omplassert, eller som har blitt plukket opp fra ukontrollert hunde- og katteavl (såkalte «valpefabrikker»), og hvor frivillige organisasjoner stadig vekk innhenter et stort antall dyr som trenger akutt hjelp og/eller fosterhjem. Det er også behov for å endre regelverk som gjør det mulig for Mattilsynet å umiddelbart frata hunde- eller katteiere dyrene slik at man minimerer perioden med lidelse for de dyrene dette gjelder. Vi har eksempler på rettsaker som har foregått i mange år før personer har måtte avslutte sin virksomhet og hvor dyr har måttet befinne seg i et svært dårlig miljø og i en dårlig velferdsmessig tilstand.

Videre bør det etableres et bedre tilbud av hundeparker i landet. Dette vil øke mulighetene for sosialisering med andre hunder uten bånd, som gir hundene mulighet til å kommunisere med hverandre uten restriksjon fra bånd. Hundeparker vil også tilby mulighet for å la hunden løpe løs under båndtvangen. Ikke alle hundeeiere har muligheten til å gjennomføre aktiviseringsalternativer som snørekjøring og kickbike. Et bedre tilbud av hundeparker vil gi flere hunder spesielt i byer eller bynære strøk mulighet til å stimuleres fysisk på et høyere nivå enn bare turer i bånd.

3.2 Hest

For hestehold i Norge er det også store mangler i regelverk som gjør at det er vanskelig å sikre god dyrevelferd. Under et innledende og generelt punkt i forskriften står det at: «Ved hold og bruk av hest skal det tas hensyn til hestens adferdsmessige, sosiale og fysiologiske behov, og hesten skal beskyttes mot fare for unødig stress, smerte og lidelse. Det skal legges til rette for at hest kan holdes i grupper der beite inngår». Dessverre må vi si at de mest dominerende oppstallingformene i Norge i dag i liten grad hensyntar hestens atferdsmessige og sosiale behov og at det i for liten grad legges til rette for gruppehold. Den alt overveiende og mest dominerende oppstallingsformen i Norge i dag er individuelle bokser og små, individuelle luftegårder. Dette tilfredsstillende ikke det sterke behovet for flokktilhørighet hos hesten og er en av de sterkeste årsakene til kronisk stress hos hest, enten det er snakk om hobby eller konkurransehester. En konkurransehest har ikke mindre behov for et sosialt

hesteliv enn hobbyhester og de har samme krav til et mer variert og stimulerende miljø. Det er positivt å observere at flere er villige til å gi hesten et hesteliv i tillegg til bruk for menneskelige formål, men utviklingen går altfor sakte. Hester som ikke får dekket sine grunnleggende behov for sosial kontakt og stimulering, får et høyere stressnivå, og dette kan medføre at de blir vanskeligere å håndtere og øker sannsynligheten for skader. Mange hesteeiere er redde for skade på hestene sine hvis de har muligheten for å bevege seg sammen med flere andre hester i en flokk, men forskningen har dokumentert at hester i flokk ikke har dårligere beinhelse, men at de faktisk blir mer robuste og har en bedre mental helse.

Videre står det i regelverket at: «Hester som står oppstallet i boks, skal ha daglig trening eller sikres mulighet for fri bevegelse i minst 2 timer per dag. Hester som står oppbundet, skal i tillegg til eventuell daglig trening sikres mulighet for fri bevegelse og mosjon i minst 2 timer per dag. Kravet om fri bevegelse gjelder ikke dersom helsemessige forhold hos hesten eller vær og føreforhold tilsier noe annet». Hestens fordøyelse og utvikling av motorikk, styrke og mentale helse er avhengig av langt mer enn 2 timer fri bevegelse hver dag. Under naturlige eller semi-naturlige forhold vil en hest sammen med flokken være i nesten kontinuerlig bevegelse med unntak av hvileperioder gjennom døgnet, og med kun to timer med fri bevegelse og resten passivitet, vil det også bli en utfordring i forhold til når hestene skal benyttes til sportslige eller andre formål både med tanke på håndterbarhet, robusthet og fysisk holdbarhet. Det er også oppsiktsvekkende at spiltau, altså individuell oppbinding, er tillatt som vanlig oppstallingsmetode i Norge for hest ifølge regelverket. Det er faktisk strengere regler på ku og andre produksjonsdyr der oppbinding eller fiksering ikke lenger er tillatt og man i langt større grad hensyntar behovet for sosial kontakt.

I tillegg til vesentlige mangler i regelverket med tanke på krav til hestehold i Norge, er det også grunn til å sette søkelys på treningsmetoder og bruk av virkemidler i trening av hest både på amatørnivå og for hesteeiere som er aktive i ulike former for konkurranser. Det utøves fortsatt tvang og straff i konkurransesammenheng uten at det nødvendigvis medfører utestenging eller irettesettelse av den personen dette gjelder. I tillegg bør hesteorganisasjoner ha en aktiv diskusjon på hva som er forsvarlig trening av hest, hvilke virkemidler som er akseptable og hvordan, og i langt større grad etablere forum for utveksling av erfaring mellom profesjonelle trenere. Institusjoner som utdanner trenere eller kjøre- og ridelærere,

bør trekke inn formell fagkompetanse på atferd og velferd hos hest som et ledd i utdanningen ettersom ikke bare velferd, men også en god sportslig utvikling er avhengig av en bred kunnskap også om hestens grunnleggende biologi. Dette er i dag ikke vektlagt.

Eksempelvis rapporterer forsikringsselskaper stadig om nakke -og ryggrelaterte helseproblemer hos sportshester, samt beinproblemer, og mange sportshester har lav holdbarhet. Selv om det har vært internasjonal forskning innenfor disse problemstillingene og hestens atferdsbehov i en lang årrekke, kan vi vanskelig se at dette har hatt konsekvenser for utforming av norsk regelverk og retningslinjer for hold av hest. Faktisk ser vi at forskningsbasert kunnskap i langt større grad implementeres i regelverk for hold av produksjonsdyr enn tilsvarende for hest.

Det er viktig å stimulere hestebransjen til å velge oppstallingsformer som i større grad hensyntar hestens grunnleggende atferdsbehov og som sikrer god velferd og holdbarhet. Her er det også et sterkt behov for forskning, men med unntak av det Norsk-Svenske samarbeidsprogrammet for hest, er hest utelukket fra de fleste av forskningsrådets forskningsprogrammer til tross for at hest absolutt er en viktig del av norsk landbruk og ikke minst har en viktig rolle som tjenesteyter i hesteassistert terapi og som en god «medhjelper» for barn og unge i samfunnet med lære – og mestringsvansker. Både hest og hund har en viktig funksjon i samfunnet for å bedre folks mentale helse.